

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Omaishoidon tuen soveltamisohje

1.6.2026 alkaen

Sisällysluettelo

1	Yleistä	2
1.1	Omaishoidon tuki ja soveltamisohjeen tarkoitus.....	2
1.2	Omaishoidon tuen hakeminen	2
1.3	Menettely omaishoidon tuen asiassa	3
1.3.1	Tuen tarpeen arviointi ja omaishoidon tuen järjestäminen	3
1.3.2	Omaishoitajaan liittyviä asioita	4
1.3.3	Omaishoidon toteuttaminen ja omaishoidon tuen päättyminen	5
2	Omaishoidon tuen palkkioluokat.....	6
2.1	Yleistä omaishoidon tuen palkkioista	6
2.2	Hoitopalkkion määräytyminen, alle 18-vuotiaat omaishoidettavat	7
2.2.1	Hoitopalkkioluokka 1	7
2.2.2	Hoitopalkkioluokka 2	8
2.2.3	Hoitopalkkioluokka 3	8
2.3	Hoitopalkkion määräytyminen, yli 18-vuotiaat omaishoidettavat	8
2.3.1	Hoitopalkkioluokka 1	8
2.3.2	Hoitopalkkioluokka 2	9
2.3.3	Hoitopalkkioluokka 3	9
2.4	Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestäminen	9
2.4.1	Perhehoito	10
2.4.2	Sijaishoito.....	11
2.4.3	Lyhytaikainen asuminen asumispalveluyksikössä.....	11
2.4.4	Omaishoidon tuen vapaan palveluseteli.....	12
2.5	Omaishoitoa tukevat palvelut	13

Tekijät

Riitta Gröhn, palveluesihenkilö

Hanne Kukkonen, palvelukoordinaattori

Heidi Mutanen, palveluvastaava

Jaana Ojasalo, johtava sosiaalityöntekijä

Tarja Husso, palvelupäällikkö

Mari Korhonen, palvelupäällikkö

Marke Varis, palvelujohtaja

1 Yleistä

1.1 OMAISHOIDON TUKI JA SOVELTAMISOHJEEN TARKOITUS

Omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu (laki omaishoidon tuesta 937/2005), jonka järjestämis- ja valvontavastuu on hyvinvointialueilla. Omaishoidon tuella tarkoitetaan vammaisen, sairaan tai muulla tavalla toimintakyvyltään heikentyneen henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiooloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoitaja huolehtii läheisen arjen sujumisesta ja seuraa hoidettavan vointia. Omaishoitaja auttaa hoidettavaa esimerkiksi ruokailussa, peseytymisessä, pukeutumisessa ja lääkehoidon toteutumisessa sekä huolehtii riittävästä levosta. Omaishoidon tuen myöntämisen lähtökohtana on, että omainen tai läheinen haluaa ryhtyä omaishoitajaksi ja, että hoidettava hyväksyy hänet hoitajakseen. Omaishoidon tuen myöntämisen tulee olla aina hoidettavan edun mukaista.

Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, tuesta ja lakisääteisestä vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista. Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen palvelu, johon ei ole subjektiivista oikeutta. Omaishoidon tuki maksetaan talousarvioon varatun määrärahan puitteissa ja kohdennetaan eniten hoitoa ja huolenpitoa tarvitseville. Mikäli hakijan palvelutarve ei vastaa tuen myöntämisen edellytyksiä, niin omaishoidon tuen hakemukseen tehdään kielteinen päätös. Jos omaishoidon tuen myöntämiselle ei ole määrärahaa, omaishoidon tuesta tehdään kielteinen päätös.

Tämä soveltamisohje on tarkoitettu selkiyttämään ja tarkentamaan omaishoidon tuen myöntämistä, menettelytapoja ja tuen määräytymistä. Hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen vahvistamaa ohjetta ei voi kuitenkaan käyttää yksinomaan päätöksen perusteluina, vaan päätösten tulee aina perustua omaishoidon tuen lain säädöksiin (937/2005). Soveltamisohjeen tarkoituksena on myös taata hyvinvointialueen asiakkaille yhdenvertainen käytäntö omaishoidon tuen lakia sovellettaessa. Tämä ohje ei rajoita viranhaltijoiden yksilökohtaista harkintaa.

1.2 OMAISHOIDON TUEN HAKEMINEN

Omaishoidon tukea voi hakea sähköisesti [Miunpalveluiden](#) kautta tai täyttämällä Siun soten [verkkosivuilta](#) tulostettavan hakemuslomakkeen. Omaishoidon tuki voi tulla vireille myös yhteydenotolla, ilmoituksella tai palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Sähköinen palveluhakemus edellyttää omaishoitajalta verkkopankkitunnuksia. Omaishoidon sähköisessä hakemuksessa tulee olla mukana valtakirja hoidettavalta, mikäli hoidettava on yli 18-vuotias. Alle 18-vuotiaiden lasten hakemuksen liitteeksi tarvitaan toisen huoltajan suostumus tai yksinhuoltajuuden osoittava asiakirja.

Sähköisen ja suullisen hakemuksen liite on toimitettava 1 kuukauden sisällä hakemuksen vireilletulosta. Asiakkaan on oltava yhteydessä Omais- ja perhehoitokeskus Onneliin (puh. 013 330 2892), jos liitteen toimittaminen viivästyy. Mikäli liitteiden toimittamisesta ei ole oltu yhteydessä, eikä liitteitä toimiteta annetussa määräajassa,

hakemusta ei voida käsitellä ja haetusta palvelusta laaditaan kielteinen päätös. Kielteinen päätös laaditaan myös tilanteissa, joissa hakemukseen pyydettyjä lisäselvityksiä ja/tai liitteitä ei toimiteta 3 kuukauden kuluessa niiden pyytämistä. Hakemuksen voi laittaa aina uudestaan vireille. Omais- ja perhehoitokeskus Onnelista (puh. 013 330 2892) saat ohjausta ja neuvontaa omaishoidon tuen palvelusta ja hakeutumisesta palveluun.

1.3 MENETTELY OMAISHOIDON TUEN ASIASSA

1.3.1 Tuen tarpeen arviointi ja omaishoidon tuen järjestäminen

Omaishoidon tuen tarve selvitetään tekemällä palvelutarpeen arviointi sosiaalihuoltolain mukaisesti ja iäkkään henkilön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä huomioidaan myös vanhuspalvelulain säännökset. Iäkkään ja vammaisen henkilön hoidettavan toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnissa käytetään apuna lakisääteistä RAI-arviointivälineistöä. Palvelutarpeen arviointi sisältää aina kotikäynnin / kotikäyntejä ja mikäli kotikäyntiä ei pystytä hakijasta johtuvista syistä tekemään 3 kuukauden aikana asian vireille tulosta, ei omaishoidon tuen tarpeellisuutta pystytä arvioimaan eikä palvelua voida tällöin myöntää ja hakemukseen tehdään kielteinen päätös. Hakemuksen voi laittaa aina uudestaan vireille.

Omaishoidon tuen tarvetta arvioitaessa huomioidaan omaishoitoperheen kokonaistilanne ja selvitetään laajasti asiakkaan palvelutarve, omaishoidon sitovuus, hoivan ja hoidon tarve sekä tehtävät, joissa hoidettava tarvitsee omaishoitajan apua. Omaishoidon tuen myöntämisen lähtökohta on, että hoidettavan kotikunta on Siun soten alueella ja että henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi kotioissa hoitoa tai muuta huolenpitoa omaiselta tai läheiseltä päivittäin. Omaishoidon tukea myönnetään pääsääntöisesti tilanteissa, kun hoidettavan tuen tarpeen arvioidaan olevan pysyvä tai pitkäaikainen. Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan.

Jos omaishoidon tuesta tehtävä päätös on kielteinen, Siun soten sosiaalihuollon viranhaltija huolehtii hakijan muiden sosiaalipalvelujen järjestämisestä sekä riittävästä ohjauksesta ja neuvonnasta muiden palvelujen piiriin.

Mikäli omaishoidon tukea koskeva päätös on myönteinen, päätös astuu voimaan hakemuksen vireilletulo päivämäärästä alkaen. Siun soten ja omaishoitajan välille laaditaan kirjallinen toimeksiantosopimus omaishoidon järjestämisestä. Toimeksiantosopimus tehdään omaishoitajalle hoidettavalle annetun palvelupäätöksen mukaisesti joko toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Hoitopalkkio maksetaan hakemuksen vireilletulosta alkaen, ellei hoidettavan tai hoitajan olosuhteista tai asiaa koskevasta hakemuksesta muuta johdu. Lisäksi omaishoidettavalle ja omaishoitoperheelle laaditaan tai päivitetään omaishoitoa koskeva hoito- ja palvelusuunnitelma.

Kun omaishoidon tukea saavan asiakkaan palkkioluokkaa tarkistetaan, ja tarkistus johtaa palkkioluokan muutokseen, voimassa oleva sopimus päätetään ja omaishoitajalle tehdään uusi sopimus muutetuin ehdoin ja kulloinkin voimassa olevin perustein.

Omaishoidon tukeen ei ole oikeutta, jos hoidettava asuu ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai on kokeilulomalla kotona, tai jos hoidettava pääsääntöisesti opiskelee toisella paikkakunnalla, ja asuu viikot pois kotoa. Tukeen ei ole myöskään oikeutta, jos hoidettavan avun tarve kohdentuu ainoastaan asiointi- ja kodinhoidollisiin tehtäviin.

Omaishoidon tuen hoitopalkkio ei ole tarkoitettu korvaamaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia kustannuksia, kuten KELA:n maksamat hoito- tai vammaistuki.

1.3.2 Omaishoitajaan liittyviä asioita

Omaishoitajana voi toimia täysi-ikäinen henkilö, jonka terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia. Omaishoitajan on oltava valmis vastaamaan hoidettavan hoidosta ja huolenpidosta tehdyn hoito- ja palvelusuunnitelman suunnitelman mukaisesti ja huomioitava tehtävässään, että hoidettavalla on itsemääräämisoikeus itseään koskeviin ratkaisuihin. Omaishoitajalta edellytetään sitoutumista yhteistyöhön sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa.

Omaishoitaja ei ole työsopimuslain 55/2001 tarkoittamassa työsuhteessa Siun soteen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Näin ollen omaishoitajalla ei ole työaika- ja päivärahaoikeutta eikä muita vastaavia työntekijän etuuksia. Omaishoitajat kuuluvat kunnallisen eläketurvan piiriin. Eläkettä karttuu aina vakuuttamisvelvollisuuden ylärajaan asti. Yläraja määräytyy omaishoitajan syntymävuoden ja kuukauden mukaan. Omaishoidon eläkettä haetaan samalla kuin muutakin eläkettä ja sen myöntää eläkelaitos, joka maksaa muunkin eläkkeen. Mikäli eläkkeen maksajia on useita, omaishoidon eläkkeen maksaa KEVA. Omaishoitaja on vakuutettu omaishoitotyössä tapahtuvan tapaturman varalta tapaturma- ja ammattitautilain 459/2015 3 § 1 momentin perusteella. Tapaturman jälkeen on tarvittaessa käytävä lääkärin vastaanotolla viivytyksessä ja tapaturmasta ilmoitettava mahdollisimman pian omaishoidon omatyöntekijälle.

Omaishoitaja ei voi toimia päihtyneenä hoitotehtävässä. Omaishoitajana ei voi toimia henkilö, jolla on toimintakykyä alentava sairaus, esimerkiksi muistisairaus, jonka voidaan katsoa heikentävän selviytymistä omaishoitajan tehtävästä. Omaishoitajan tulee toimittaa sosiaalihuollon viranhaltijan erikseen pyytessä joko sairaanhoitajan tai lääkärin lausunto kyvykkyydestään toimia omaishoitajana.

Hoitopalkkio on omaishoitajalle veronalaista tuloa ja se maksetaan jälkikäteen omaishoitajan ilmoittamalle pankkitilille kuukauden 15. päivä. Omaishoidon tuen saajan vastuulla on tarkistaa itse tuen mahdolliset vaikutukset muihin saamiinsa etuuksiin. **Omaishoitajalla on velvollisuus ilmoittaa hoidon keskeytyksistä sekä olosuhteiden muutoksista viipymättä Omais- ja perhehoitokeskus Onneliin. Keskeytyksillä on vaikutusta palkkion maksamiseen.**

- Jos omaishoito keskeytyy tilapäisesti hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua siitä, kun omaishoidettava on siirtynyt kotoa pois.
- Jos omaishoito keskeytyy tilapäisesti esimerkiksi alle 18-vuotiaan lapsen osalta avohuollon sijoituksena kodin ulkopuolelle, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua siitä, kun omaishoidettava on siirtynyt kotoa pois.

- Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautisen hoidon/palvelun piiriin, eikä hoidettava palaa enää kotiin, päättyy omaishoidon tuen maksaminen siihen päivään, kun hoidettava on siirtynyt ympärivuorokautisen hoidon/palvelun piiriin palveluun.
- Jos omaishoito keskeytyy alle 18-vuotiaan lapsen huostaanoton vuoksi, hoitopalkkion maksaminen päättyy huostaanottopäivään.
- Jos hoidettavan asuinkunta muuttuu Siun soten ulkopuolelle, omaishoidon tuen maksaminen päättyy muuttopäivään.
- Omaishoidettavan kuollessa maksetaan omaishoidon tuki kyseisen kuukauden loppuun saakka.
- Jos hoito keskeytyy omaishoitajan sairauden vuoksi ja hoidettava tarvitsee hoitopaikan tai kotihoidon palveluja keskeytyksen ajaksi, omaishoitajalla on oikeus hoitopalkkioon sairastumispäivältä. Hoitopalkkion maksuun tulee keskeytys siihen saakka, kunnes omaishoitaja jatkaa hoitamista. Mikäli hoito järjestyy omien verkostojen turvin, omaishoidon tuen maksaminen ei keskeydy. Koska palkkion maksua ei keskeytetä, ei Siun sote ole velvollinen maksamaan sijaishoitajärjestelykuluja omaishoitoperheen verkostolle hoidon järjestymisestä.

1.3.3 Omaishoidon toteuttaminen ja omaishoidon tuen päättyminen

Palvelutarpeenarvioinnin yhteydessä tai sen jälkeen hakijan ja omaishoitajan kanssa laaditaan asiakassuunnitelma tai jo tehtyä suunnitelmaa päivitetään. Asiakassuunnitelmassa sovitaan kaikista hakijan tarvitsemista sosiaali- ja terveyspalveluista. Lisäksi omaishoitopalvelusta kirjataan hoito- ja palvelusuunnitelma (laki omaishoidosta 937/2005 § 7), johon kirjataan:

- Omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö
- Muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö
- Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö
- Miten hoidettavan hoito järjestetään omaishoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana
  - Omaishoitajan terveydenhoitoon liittyvät ja muut omaishoitajan poissaolot voivat olla ennalta suunniteltuja tai äkillisiä. Mikäli poissaolon aikainen hoito ei järjesty asiakkaan omien verkostojen avulla, Siun sote järjestää hoidon kulloinkin parhaaksi katsomallaan tavalla huomioiden hoidettavan kokonaistilanteen. Omaishoitoa korvaavasta hoidosta perittävä maksu määräytyy Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten vahvistamien asiakasmaksujen mukaisesti.
- Yksilöllinen suunnitelma yhteydenpidosta omaishoitoperheen kanssa
- Suunnitelman seuraava tarkistuspäivämäärä

Omaishoidon tukeen laadittua suunnitelmaa päivitetään vuosittain sekä tarvittaessa omaishoitoperheen tilanteen muuttuessa. Päivitys tehdään pääsääntöisesti kotikäyntinä. Kotikäynnistä kieltäytyminen voi johtaa omaishoidon tuen irtisanomiseen.

Omaishoidon tuki päättyy joko määräaikaisuuden perusteella, sopimuksen irtisanomiseen tai purkamiseen, tai palvelutarpeen muuttuessa tai päättyessä.

Omaishoitosopimuksen irtisanomisessa noudatetaan omaishoidon tuesta annetun lain 9 §:n säännöksiä. Siun sote voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Omaishoitaja voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kuukauden kuluttua.

Omaishoitosopimus on mahdollista purkaa välittömästi, jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden ja turvallisuuden. Omaishoitosopimus voidaan purkaa välittömästi, jos omaishoitaja sairastuu ja ei kykene kantamaan vastuuta omaishoidettavasta. Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautiseen hoitoon/palveluun, päättyy omaishoitosopimus ja tuen maksaminen heti. Tuen tarve ja omaishoitajan työn sitovuus arvioidaan muutostilanteissa.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoidon tarve lakkaa hoidettavan terveydentilan tai toimintakyvyn muutosten takia, tai hoidettava menehtyy. Omaishoidon tuki päättyy tällöin ilman erillistä irtisanomista.

Mikäli omaishoidon tukea haettaessa on annettu virheellisiä tietoja tai on omaishoitosopimuksen voimassa ollessa jätetty ilmoittamatta omaishoitoon liittyvistä muutoksista, voidaan omaishoidon tuki lakkauttaa ja periä väärin perustein maksetut hoitopalkkiot takaisin.

2 Omaishoidon tuen palkkioluokat

2.1 YLEISTÄ OMAISHOIDON TUEN PALKKIOISTA

Säännöllinen lyhytaikainen asuminen, säännölliset kotihoidon palvelut tai muut vastaavat palvelut omaishoitoa tukevana palveluna voivat vaikuttaa omaishoidon hoitopalkkioluokkaan alentavasti, pois lukien palvelut, jotka järjestetään hoidettavalle mahdollistamaan omaishoitajan lakisääteisen vapaan toteutuminen.

Omaishoitopalvelun keskeytys voi vaikuttaa hoitopalkkion suuruuteen ja lakisääteisten vapaiden kertymiseen. Sopimuksen jatkumisen edellytykset arvioidaan uudelleen, mikäli hoidettava on sairaala-, laitos- tai muussa hoidossa yhtäjaksoisesti 1–2 kuukautta.

Omaishoitajalle tai hoidettavalle myönnetty moniammatillinen yksilökuntoutus tai sopeutumisvalmennuskurssi ei aiheuta keskeytystä omaishoidon tuen maksamiseen.

Omaishoidon tuki voidaan jakaa kahteen tasasuuruiseen 50 % osuuteen erityistä harkintaa käyttäen, esimerkiksi tilanteissa, joissa hoidettavan lapsen vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja lapsi on vuorotellen hoidossa vanhempiensa luona tai kun iäkstä vanhempaansa hoitaa vuorotellen kaksi sisarusta. Omaishoidon tuen palkkion jakaminen kahdelle eri omaishoitajalle edellyttää molempien omaishoitajien sekä hoidettavan suostumusta.

Hoitopalkkiota tarkastetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain 395/2006 96 § tarkoitetulla palkkakertoimella. Hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta riippumatta, hoitopalkkio voidaan omaishoitajan esittämän erityisen syyn perusteella sopia säädettyjä vähimmäismääriä pienemmiksi. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi hoitopalkkion vaikutus johonkin sosiaalietuuteen.

Hoitopalkkion tasoa arvioitaessa huomioidaan hoidettavan päivittäisen hoivan, huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarve, sekä hoidon sitovuus. Aiheettomasti maksettu omaishoidon tuki peritään kokonaisuudessaan takaisin.

2.2 HOITOPALKKION MÄÄRÄYTYMINEN, ALLE 18-VUOTIAAT OMAISHOIDETTAVAT

Alle 18-vuotiaiden omaishoidon tuki kohdennetaan vaikeasti vammaisille ja pitkäaikaissairaille lapsille ja nuorille, joiden hoito ja valvonta on erittäin sitovaa ja vaativaa verrattuna tavanomaiseen vanhemmuuteen lapsen tai nuoren ikätaso huomioiden. Valvonnan tarve voi aiheutua esimerkiksi tilanteeseen sopimattomasta tai aggressiivisesta käytöksestä, aistitoimintojen tai psyykkisen toimintakyvyn alenemisesta, eritteillä sotkemisesta, karkailusta, hoitokielteisyydestä, epäluuloisuudesta, pakkotoiminnoista, itsensä tai muiden turvallisuuden vaarantamisesta. Ainoastaan sanallisen ohjauksen, muistuttelun ja valvonnan tarve eivät ole riittäviä perusteita saada omaishoidon tukea, vaan omaishoidon tuen saamiseksi edellytetään konkreettisia hoitotoimia. Vaativia hoitotoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi letkuravitsemus, katetrointi, insuliinihoito, vaikeahoitoinen epilepsia.

Alle 3-vuotiaiden lasten kohdalla omaishoidon tukea voidaan myöntää silloin, kun kysymyksessä on vaikeavammaisen tai pitkäaikaissairas lapsi, joka tarvitsee vaativan ja sitovan hoidon lisäksi vaativia hoitotoimenpiteitä ja lapsi muutoin vaatisi sairaalahoitoa tai laitoshoitotasaisen hoitopaikan. Päätöksen tueksi voidaan pyytää terveydenhuollon lausunto.

Lasten ja nuorten palvelutarpeenarvioinnissa kiinnitetään huomiota myös perheen mahdollisiin muihin lapsiin. Arviointia tehtäessä huomioidaan, että omaishoidettava lapsi sitoo ja vaikuttaa myös muihin perheenjäseniin, kuin omaishoidettavaan ja -hoitajaan. Omaishoidon tukea arvioitaessa viranhaltija voi olla yhteydessä lapsiperheiden sosiaalityöhön tukea haattavan lapsen tai perheen muiden lasten osalta ja antaa ohjausta perheelle.

2.2.1 Hoitopalkkioluokka 1

Hoidettava tarvitsee ikäänsä nähden paljon apua päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa, häntä on autettava konkreettisesti ja oltava välittömässä läheisyydessä ohjaamassa sanallisesti hoidettavan toimintaa. Hoidettava tarvitsee vaativia hoitotoimenpiteitä tai hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve. Hoidettava voi olla ikätasoonsa nähden vain lyhyen ajan yksin kotona.

Omaishoitajan tulee asua hoidettavan kanssa samassa taloudessa. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä kodin ulkopuolella, kun hoidettavan turvallinen ja asianmukainen hoito on järjestetty.

2.2.2 Hoitopalkkioluokka 2

Hoidettava tarvitsee ikäänsä nähden runsaasti jatkuvaa hoivaa ja huolenpitoa ja on lähes täysin toisen henkilön avun varassa. Hoidettava tarvitsee vaativia hoitotoimenpiteitä tai hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve, hoidettava voi olla vaaraksi itselleen tai muille. Hoito on ympärivuorokautista (esimerkiksi asentohoito tai hengityksen apu), eikä hoidettavaa voida jättää yksin kuin hetkeksi.

Omaishoitajan tulee asua hoidettavan kanssa samassa taloudessa. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä kodin ulkopuolella, kun hoidettavan turvallinen ja asianmukainen hoito on järjestetty.

2.2.3 Hoitopalkkioluokka 3

Hoidettava tarvitsee ikäänsä nähden erittäin runsaasti hoivaa ja huolenpitoa ja on täysin toisen henkilön avun varassa. Hoidettava tarvitsee erityisen vaativia hoitotoimenpiteitä ja hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve, hoidettava voi olla vaaraksi itselleen tai muille. Hoito on ympärivuorokautista, eikä hoidettavaa voi jättää yksin. Omaishoito korvaa sairaalassa oloa, omaishoitaja on sitoutunut ympärivuorokautiseen hoitotyöhön. Omaishoitajan tulee asua hoidettavan kanssa samassa taloudessa.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana. Hoidollisesti raskas siirtymävaihe voi olla esimerkiksi siirtyminen hoitomuodosta toiseen, toipuminen vakavasta onnettomuudesta tai saattohoito. Hoitotyö on fyysisesti ja psyykkisesti erittäin raskasta ja sitoo hoitajaa merkittävästi. Näissä tapauksissa omaishoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan.

2.3 HOITOPALKKION MÄÄRÄYTYMINEN, YLI 18-VUOTIAAT OMAISHOIDETTAVAT

Yli 18-vuotiaiden hoidettavien kohdalla arvioinnissa kiinnitetään huomiota selviytymiseen päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa sekä ohjauksen, hoidon ja valvonnan tarpeeseen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen. Pelkkä sairauden tai vamman diagnoosi ei oikeuta omaishoidon tukeen, vaan hoidon ja huolenpidon on oltava sitovaa ja vaativaa. Omaishoidon tukea ei myönnetä pelkästään kodinhoidollisiin tehtäviin tai asiointiin.

2.3.1 Hoitopalkkioluokka 1

Hoidettava ei selviydy itsenäisesti henkilökohtaisista perustoiminnoista, vaan tarvitsee niissä selviytyäkseen toistuvasti päivittäin hoitoa, huolenpitoa ja valvontaa. Omaishoito korvaa päivittäisiä säännöllisen kotihoidon tai yhteisöllisen palveluasumisen palveluja.

Hoidettava voi tarvita hoitoa myös yöaikaan, mutta hoidon tarve ei välttämättä ole säännöllistä. Hoidettava tarvitsee myös ohjausta ja valvontaa kodin ulkopuolella liikkumisessa. Hoidettava voi olla lyhyen ajan yksin.

Hoidon tarve ei välttämättä edellytä hoitajan ja hoidettavan asumista samassa taloudessa. Omaishoitaja sitoutuu toistuvaan päivittäiseen huolenpitoon ja hoitoon useita kertoja päivän aikana. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä.

2.3.2 Hoitopalkkioluokka 2

Hoidettavan hoidon ja hoivan tarve on ympärivuorokautista. Hoidettava ei selviydy päivittäisistä toiminnoista ilman runsasta ympärivuorokautista hoitoa, huolenpitoa, ohjausta ja valvontaa. Omaishoito on vaihtoehto ympärivuorokautiselle hoidolle.

Hoidettava tarvitsee konkreettista hoitoa myös yöaikaan säännöllisesti. Hoidettava ei pysty liikkumaan kodin ulkopuolella ilman saattajaa tai avustajaa. Hoidettavan voi jättää yksin hetkeksi.

Omaishoitajan ja hoidettavan on asuttava samassa taloudessa hoidettavan ympärivuorokautisen avun tarpeen vuoksi. Omaishoitaja voi olla ansiotyössä, tällöin hoidettavan hoiva- ja huolenpito on turvattava kotihoidon tai muun vastaavan palvelun avulla.

2.3.3 Hoitopalkkioluokka 3

Hoidettavan hoivan ja hoidon tarve on erittäin runsasta, sitovaa ja vaativaa ympärivuorokautisesti. Hoidettava on täysin autettava ja ohjattava kaikissa päivittäisissä toimissaan eikä häntä voi jättää yksin. Ilman omaishoitoa hoidettava tarvitsisi ympärivuorokautista asumisen palvelua. Omaishoitaja sitoutuu vaativan ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan toteutukseen. Hoidettavaa ei voi jättää yksin kotiin. Omaishoitajan ja hoidettavan on asuttava samassa taloudessa.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös lyhytaikaisesti hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, esimerkiksi saattohoidon tai sairaudesta/onnettomuudesta kuntoutumisen aikana. Näissä tapauksissa omaishoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan.

2.4 OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEISEN VAPAAN JÄRJESTÄMINEN

Hoitotyön sitovuus on ratkaiseva tekijä arvioitaessa omaishoitajan oikeutta vapaaseen. Hoidon voidaan katsoa olevan sitovaa, vaikka hoidettava viettäisi osan vuorokaudesta kodin ulkopuolella järjestettävissä sosiaali- ja terveyspalveluissa, kuntoutuksessa tai koulussa. Omaishoidon tuesta annetun lain 4 §:n mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Oikeus vapaan pitämiseen syntyy toteutuneen hoitokuukauden jälkeen.

Oikeutta lakisääteiseen vapaaseen ei ole, mikäli omaishoitaja hoitaa hoidettavaa alle 15 vuorokautta kalenterikuukaudessa. Omaishoidon tuen hoitopalkkioluokassa 1 lakisääteisiä vapaita kertyy kaksi vuorokautta

kalenterikuukautta kohti. Hoitopalkkioluokissa 2 ja 3 lakisääteisiä vapaita kertyy kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, mikäli yllä kuvatut ehdot täyttyvät.

Omaishoitajan jaksamisen tueksi on suositeltavaa, että lakisääteiset vapaat pidetään kuukausittain. Vapaat tulee käyttää saman kalenterivuoden aikana. Pitämättömiä vapaita ei voi käyttää omaishoidontuen päättymisen jälkeen. Oikeus lakisääteiseen vapaaseen päättyy samanaikaisesti kuin omaishoidon tuki päättyy.

Siun soten alueella omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää seuraavilla tavoilla: perhehoidon palvelut, sijaishoito, lyhytaikainen asumispalvelu sekä palvelusetelillä järjestettävät palvelut. Omaishoitajan vapaan aikainen hoidettavan hoito pyritään ensisijaisesti järjestämään omaishoitoperheen toivomalla tavalla, mutta Siun sotella ei ole ehdotonta velvollisuutta järjestää vapaata omaishoitoperheen toiveiden mukaisesti. Hyvinvointialueen tehtävänä on huolehtia hoitoa tarvitsevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana hoidettavan ikä ja tilanne huomioiden.

Lakisääteisen vapaan valinnassa huomioidaan hoidettavan toimintakyky, hoitoisuus ja soveltuvuus palveluun. Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi hoidettavalle järjestettävän palvelun tulee tukea omaishoitajan jaksamista omaishoitotehtävässä. Vain yksi lakisääteisen vapaan järjestämistapa voi olla kerrallaan käytössä. Lakisääteisen vapaan tavasta sovitaan omaishoidon suunnitelman laadinnan yhteydessä tai viimeistään kahden kuukauden kuluessa omaishoidon tuen alkamisesta. Vapaan järjestämistavasta tehdään viranhaltijapäätös hoidettavalle ja valitun vapaamuodon käyttämisessä ohjataan omaishoitajaa ja hoidettavaa. Vaikka lakisääteisen vapaan tapoja on vain yksi kerrallaan käytössä, voi omaishoitoperheellä tarvittaessa olla muita sosiaalipalveluja yhtä aikaa tukemassa hoitajan jaksamista, kuten esimerkiksi kiertävää perhehoitoa tai muita sosiaalipalveluja. Lakisääteinen vapaa ja muiden sosiaalipalvelujen käyttö eivät ole toisiaan poissulkevia. Lakisääteisen vapaan muotoa voi vaihtaa, jos voimassa oleva vapaa ei tue perhettä.

Siun sote suosittelee aina ensisijaisesti järjestämään omaishoitajalle kuuluvat lakisääteiset vapaat turvaamalla hoidettavalle palvelut hoitajan vapaan aikana joko lyhytaikaisessa asumispalvelussa, perhehoidon palveluin tai käyttämällä sijaishoitoa. Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajalta hoidettavalta peritään tuloista riippumaton asiakasmaksu, joka ei kerrytä maksukattoa. Jos lakisääteinen vapaa järjestetään palvelusetelipalveluna, omavastuun laskuttamisoikeus on palveluntuottajalla. Lakisääteisen vapaan aikaisesta sijaishoidosta asiakasmaksua ei peritä.

2.4.1 Perhehoito

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää perhehoitona. Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä Siun soten hyväksymässä perhekodissa tai hoidettavan kotona.

Perhehoito perhekodissa mahdollistaa hoidettavalle kotoisan ja turvallisen asumisen perhehoitajan kotona. Perhekodissa hoidettavan on mahdollista osallistua perheen arkeen omien voimavarojensa ja halunsa mukaan. Perhehoito perhekodissa sisältää asiakkaan hoivan ja huolenpidon, ateriat, sekä tarvittaessa myös avustamisen päivittäisissä toiminnoissa. Perhekotiin hoidettavan tulee ottaa mukaan henkilökohtaiset lääkkeet, ajantasainen lääkelista sekä hygieniatarvikkeet.

Perhehoito hoidettavan kotona (kiertävä perhehoito) voi sisältää tavallisia arjen toimintoja, kuten ruoanvalmistamista, sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistamista, ulkoilua ja yhdessäoloa. Perhehoito hoidettavan kotona mahdollistaa omaishoitajan vapaan (24 h) jakamisen esimerkiksi 4, 6 tai 8 tunnin jaksoihin.

Perhehoidon palvelut on tarkoitettu ensisijaisesti hoitopalkkioluokissa 1 ja 2 oleville asiakkaille.

2.4.2 Sijaishoito

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää sijaishoitona. Sijaishoitajan on oltava täysi-ikäinen ja hänen on kyettävä kantamaan kokonaisvaltainen hoitovastuu hoidettavasta sijaishoidon aikana. Omaishoitajan sekä hoidettavan on hyväksyttävä tehtävään valittu sijaishoitaja. Sijaishoito järjestetään joko hoidettavan kotona tai sijaishoitajan luona. Sijaishoito on suunnattu ensisijaisesti 1. ja 2. hoitopalkkioluokissa oleville asiakkaille.

Omaishoitoperhe etsii itse sijaishoitajan. Sijaishoitajan ei tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö. Omaishoitaja voi käyttää useita eri sijaishoitajia vapaa-oikeutensa mahdollistamiseksi. Sijaishoitajien määrä ei muuta omaishoitajan vapaa-oikeuden määrää. Siun sote tekee aina ennen sijaishoidon aloittamista sijaishoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen.

Sijaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa Siun soteen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Hoitajan työoikeudellinen asema sekä eläke- ja tapaturmavakuutusurva on vastaava kuin omaishoitajalla, omaishoitolain 937/2005 10 §:n mukaisesti. Toimeksiantosopimus voidaan tehdä toistaiseksi voimassa olevaksi tai määräaikaiseksi.

2.4.3 Lyhytaikainen asuminen asumispalveluyksikössä

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää ympärivuorokautisena lyhytaikaisena palveluasumisena, joka sisältää asiakkaan hoivan, hoidon ja ateriat. Lyhytaikaiseen palveluasumiseen eivät kuulu lääkkeet, vaatehuolto ja henkilökohtaiset hoitotarvikkeet.

Mikäli omaishoidon lakisääteiset vapaat järjestetään yksityisessä asumispalveluyksikössä, voidaan palvelu järjestää palvelusetelillä Siun soten hyväksymissä asumispalveluyksiköissä. Palveluseteli yksityiseen asumispalveluun on mahdollinen tilanteissa, joissa Siun soten lakisääteinen vapaa ei mahdollistu Siun soten omassa tuotannossa. Palveluseteli kohdennetaan suoraan siihen yksikköön, jossa vapaat on sovittu pidettäväksi. Asumispalvelua ei voida ostaa omaishoidon tuen vapaan palvelusetelillä.

2.4.4 Omaishoidon tuen vapaan palveluseteli

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää palvelusetelillä kotiin annettavina palveluina. Palvelusetelillä voi ostaa palveluja tuottajilta, jotka Siun sote on hyväksynyt omaishoidon tuen vapaan palvelusetelituottajiksi.

Palveluseteliä on mahdollista käyttää lakisääteisen vapaan järjestämiseen pääsääntöisesti vain hoitopalkkioluokissa 1 ja 2.

Omaishoidon tuen vapaan palveluseteli on vapaavalintainen, ja aina toissijainen muihin lakisääteisten vapaiden järjestämistapoihin verrattuna. Omaishoidon tuen vapaan palvelusetelin arvo vuonna 2026 on 126 €/seteli. Yksi palveluseteli myönnetään yhtä vapaavuorokautta kohden, joten palvelusetelillä omaishoitaja ei saa tosiasiallisesti kokonaista lakisääteistä vuorokausivapaata. Valitessaan palvelusetelin vapaan järjestämistavaksi, omaishoitaja hyväksyy, että lakisääteinen vapaa-oikeus ei toteudu täysimääräisenä, eikä puuttuvaa lakisääteistä vapaan osaa korvata muilla palveluilla. Oikeus käyttää omaishoidon tuen vapaan palveluseteliä päättyy samalla, kun omaishoidon tuen palkkion maksaminen päättyy.

Omaishoidon tuen vapaan palvelusetelillä voi ostaa seuraavia palveluja:

1. Hoiva- ja hoitopalvelua (kotihoito) hoidettavalle hoidettavan kotiin

Hoiva- ja hoitopalvelulla tarkoitetaan asiakkaan päivittäisessä hoidossa avustamista, valvontaa ja huolenpitoa omaishoitajan vapaan aikana. Mikäli hoidettava tarvitsee sairaanhoidollista apua, hoidettavan sairaanhoidolliset tehtävät turvataan ensisijaisesti muilla tavoilla kuin lakisääteiseen vapaaseen kohdistetulla palvelusetelillä. Hoivan ja hoidon palvelusetelituottajat omaavat sosiaali- ja terveydenhuollon tutkinnon ja he ottavat hoidettavasta hoitovastuun lakisääteisen vapaan mahdollistamiseksi.

2. Tukipalvelua (SHL 19 § mukaiset) hoidettavan kotiin ja kotiympäristöön

- **Ateriapalvelu.** Ateriapalvelulla tarkoitetaan asiakkaan kotona valmistettuja aterioita. Palvelusetelillä ei voi ostaa elintarvikkeita, palvelusetelillä ostetaan ruuan valmistukseen apua. Elintarvikkeiden hankinnasta vastaa omaishoitoperhe.
- **Vaatehuoltopalvelu.** Vaatehuoltopalvelulla tarkoitetaan vaatteiden ja tekstiilien pesemistä, kuivaamista ja viikkaamista sekä tarvittaessa silittämistä ja mankelointia. Palvelu järjestetään pääsääntöisesti hoidettavan omassa kodissa.
- **Siivouspalvelu.** Siivouspalvelulla tarkoitetaan hoidettavan kotona suoritettavaa ylläpitosiivousta. Ylläpitosiivouksen avulla mahdollistetaan tavanomainen kodin puhtaustaso. Tarvittaessa siivouspalveluun voi sisältyä ikkunoiden pesua.
- **Asiointipalvelu.** Asiointipalvelulla tarkoitetaan omaishoitoperheen avustamista esimerkiksi ruoka- ja päivittäistavaroiden ja lääkkeiden hankkimisessa sekä asiointiapuna esimerkiksi virastoissa tai palveluissa asioidessa. Palveluseteli ei sisällä matkoista aiheutuvia kustannuksia.
- **Osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät ja tukevat palvelut.** Osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävillä tai tukevilla palveluilla tarkoitetaan hoidettavan sosiaalisen toimintakyvyn tukemista ja edistämistä sekä sosiaalisten kontaktien ja osallisuuden kokemuksen lisäämistä. Osallisuutta tukeva palvelu voi olla esimerkiksi yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollistamista, yhteisiä retkiä tai harrastuksiin osallistumisesta tukemista sekä ulkoilua.

Ostettaessa sosiaalihuoltolain 19 § mukaisia tukipalveluja omaishoidon tuen vapaan palvelusetelillä, omaishoitajan on hyvä tiedostaa, että tukipalvelutuottajalla ei ole välttämättä sosiaali- ja terveydenhuollon koulutusta/tutkintoa.

Käytettäessä hoivan ja hoitopalvelujen palvelusetelituottajia palvelusetelillä palvelua antavat sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen ja tutkinnon omaavat ammattilaiset.

2.5 OMAISHOITOA TUKEVAT PALVELUT

Omaishoitoa tukevia palveluja ovat esimerkiksi asumispalveluyksiköihin tai perhehoitoon myönnetyt lyhytaikaiset asumisen jaksot sekä hoidettavalle myönnettävät kotihoidon hoito- ja hoivapalvelut sekä sosiaalihuoltolain 19 § mukaiset tukipalvelut. Lisäksi omaishoitoa tukevia palveluja ovat asunnon muutostyöt, hoitotarvikkeet, kuljetuspalvelut, apuvälineet, monialainen kotikuntoutus sekä eri lakien mukaiset muut mahdolliset palvelut. Omaishoitoperhettä tukevat palvelut suunnitellaan yhdessä omaishoitoperheen kanssa ja ne kirjataan omaishoidon suunnitelmaan. Omaishoitoa tukevista ja hoidettavalle järjestettävistä palveluista peritään asiakasmaksu Pohjois-Karjalan Hyvinvointialueen vahvistamien asiakasmaksujen mukaisesti.

Omaishoitajalle järjestetään maksuttomana kahden vuoden välein tai tarvittaessa hyvinvointi- ja terveystarkastuksia, joita omaishoitajan suositellaan hyödyntävän. Hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on omaishoitajien hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ehkäiseminen ja tunnistaminen. Tarkastuksilla tavoitellaan ongelmien ennakointia ja hoitamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla omaishoitajaa tuetaan tekemään hänen omaa terveyttään ja hyvinvointiaan edistäviä valintoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisella on velvollisuus ohjata omaishoitaja hyvinvointi- ja terveystarkastukseen, mikäli omaishoitajalla ilmenee jaksamiseen tai omaishoitajana toimimiseen vaikuttavia asioita.

Muita omaishoitajaa tukevia palveluja ovat aikuisten ja ikääntyneiden omaishoitajille suunnattu valmennus. Valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajuutta. Lisäksi omaishoitajaa voivat tukea myös kuntoutuspalvelut sekä kolmannen sektorin tuottamat palvelu- ja tukimuodot kuten vertaistuki, lomat, virkistys, koulutus ja sopeutumisvalmennus.